

Beklemmend beeld van onvermogen tot contact en troost

Trouw, 1 april 09

Een keiharde rinkel wekt niet alleen de doodzieke Agnes, maar ook de voorstelling tot leven. Het is maandagochtend 7.30 uur, en hoewel Agnes warm memoreert dat haar beide zusters en dienstmeid Anna beurtelings bij haar waken, registreert het publiek feilloos (via de door haarzelf gehanteerde videocamera) de kots rond haar mond en de stront aan haar nachthemd: zus Maria is in slaap gevallen. Alleen Anna is, als altijd, snel ter plekke om Agnes te helpen.

In minder dan geen tijd, en vrijwel zonder tekst, worden de verhoudingen getekend. Een van pijn verkrampde Agnes, die vooral behoefte heeft aan zorg en begrip. Een Anna die haar daar even stilzwijgend als vanzelfsprekend mee omringt. Zussen Karin en Maria die wat aan de zijkant rommelen, gehinderd door twee linkerhanden, maar zeker ook door een nuffige smetvrees.

Spuugt Agnes, dan heeft Anna de vloer al schoongeveegd met een afgehaald laken, wanneer een zus uit de keuken terugkomt met een te klein werkklapje. Waar de zussen preuts hun neus optrekken, is Anna niet te beroerd om als levend kussen Agnes' behoefte aan lichamelijk contact te stillen.

Na 'Scènes uit een huwelijk' in 2005 is 'Kreten en gefluister' ('Viskningar och rop', 1972) de tweede Ingmar Bergman-film die Ivo van Hove op toneel zet. En hoe. Zo gekunsteld als die eerste toneeladaptatie was, zo sober en onderkoeld is deze. De belangrijkste wijziging ten opzichte van het vrij getrouw gevolgde filmscript is de aanpassing aan meer hedendaagse omgangsvormen, al blijft de ingetogenheid die de kostuumfilm kenmerkte, wel degelijk gehandhaafd.

De vrouwen zijn meer vlees en bloed geworden. Minder op afstand als telgen uit een oud geslacht. Daardoor komt hun contactarmoede, hun onvermogen iets werkelijk voor de ander te kunnen of willen betekenen, des te directer aan.

Van Hove zet doelbewust toneelmiddelen en -contrasten in om ieder vals sentiment te mijden. Tegenover het zachtmoedige naturel van Karina Smulders (Anna) en de pijnlijke stuipen van Chris Nietveld (Agnes) de stilering van de emoties van kokette Maria (HalinaReijn) en rigide Karin (Renée Fokker). Hier de klinische, neonbelichte ziekenhuisambiance van Jan Versweyveld, daar het quasirealistische namaakbraaksel en -bloed. Technici die als rouwbezoek het decor helpen ombouwen tot toneel voor

flashbacks en andere stuitende confrontaties. Een explosief in blauwe verf gedompelde sterfscène tegenover een later verstilde piëta van Anna met het lichaam van Agnes op haar schoot.

Dit is een Van Hove op zijn best. Krachtige beelden in een messcherpe mise-en-scène en groots acteerwerk. Juist het onnadrukkelijk maar heel precies vormgeven van de falende onmacht tot contact en troost is meer ontluisterend dan welke dood ook. Het is van een beklemming, die lang in je lijf blijft hangen.